

اثربخشی روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بر کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه

مقداد باقرزاده سکه^{۱*}، الیاس باقرزاده سکه^۲

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره شغلی دانشگاه آزاد قوچان - آموزگار کلاس های چندپایه شهرستان راز و جرگلان
۲. کارشناس ارشد مشاوره توانبخشی - کارشناس مزایا و ترفیعات اداره آموزش و پرورش شهرستان شیروان
Mbs.counselor@yahoo.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بر کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه انجام شد. روش پژوهش، آزمایشی بوده و طرح آزمایشی مورد استفاده، طرح دو گروهی با تقسیم تصادفی و پس آزمون می باشد. جامعه آماری، کلیه کلاس های چندپایه شهرستان راز و جرگلان از توابع استان خراسان شمالی است که از این جامعه دو گروه ۲۰ نفری با روش نمونه گیری خوشه ای ساده انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری پژوهش، پرسشنامه کیفیت زندگی SF 12 می باشد. پس از ارائه روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی به گروه آزمایش، نمرات پرسشنامه کیفیت زندگی دو گروه آزمایش و کنترل مورد تحلیل آماری قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها در سطح آمار توصیفی از میانگین و واریانس و در سطح آمار استنباطی از آزمون t مستقل برای میانگین نمرات دو گروه استفاده شد. نتایج نشان داد که بین میانگین نمرات کیفیت زندگی گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنادار آماری وجود دارد و ارائه روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بر کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه تاثیر گذار است.

کلیدواژه ها: بازی تربیتی، کیفیت زندگی، کلاس چندپایه.

توجه به کودکان و سلامت آن ها، سلامت آینده اجتماع را تامین می کند. دوران کودکی بهترین زمینه را برای تعالی شخصیتی، تربیتی، میل بیشتر به زندگی جمعی و تشریک مساعی انسان مهیا می سازد. توجه به ایجاد محیطی مناسب برای رشد کودک و آشنایی با نیازها و سرشت فطری او، که در دوران کودکی به آن نیازمند است، زمینه درست رشد شخصیتی، آموزشی و تربیتی او را به عنوان نسل سالم فردا، فراهم می آورد. این عامل در تامین سلامت اجتماعی نسل بعد و کاهش چندانگنی های عرصه مسایل اجتماعی و التهابات زندگی شهری، نقش بسیار موثری می باید (شیه^۱، ۲۰۰۶). دوران کودکی نقشی حساس و تعیین کننده در زندگی انسان دارد. توجه به این دوران تا آنجاست که اولاً دوران کودکی را روانشناسان و صاحب نظران تعلیم و تربیت غالباً به عنوان برجسته ترین مرحله در تکوین شخصیت انسان دانسته اند؛ و دوم اینکه پژوهشگران، وجود تعارضات، اختلالات و نابسامانی های روانی در این سنین را از عوامل اساسی در بروز مشکلات در سراسر زندگی فرد می دانند (دادستان، ۱۳۸۸). بازی، فعالیتی ذاتی و طبیعی است که اغلب کودکان به خاطر خود بازی و نه به خاطر رسیدن به چیزی، آن را انجام می دهند. به عبارت دیگر بازی اختیاری، خودانگیخته و لذت بخش است. دوران کودکی سرشار از تخیل، پایه ساز زندگی غنی از نشاط در بزرگسالی و نیز زمینه ساز آموزش مهارت های سازگاری برای مواجهه با مشکلات زندگی است (سینگر^۲، ۲۰۰۱).

1- Shieh
2- Singer

بازی عبارت است از هر گونه فعالیت جسمی یا ذهنی هدف دار که به صورت فردی یا گروهی انجام شود و موجب کسب لذت و برآورده شدن نیازهای کودک می گردد (همتی، ۱۳۸۹). خیلی از آموزش های تربیتی را می توان در خلال بازی ها به کودک نشان داد و به راحتی کودک را در مسیر درست تربیت نمود. همانطور که از خلال بازی های کودک نیز می توان به شرایط عاطفی کودک، احساسات و افکار کودک پی برد. بنابراین بسیار لازم است که مربیان به اهمیت بازی در زندگی کودک توجه داشته و شرایط مناسب را برای بازیهای مناسب فراهم سازند (میسکی^۳، ۲۰۰۵). بازی راه را برای دوستی میان کودکان همسال می گشاید و کودک کم خود را عضوی از یک جمع احساس می کند و به ارزیابی منصفانه رفتار و کردار خویش و همبازی هایش می پردازد. در حین بازی، شخصیت کودک به سوی اتحاد و همکاری با همبازی ها شکل می گیرد و شور و شوق و احساس مسئولیت در او به وجود می آید. همچنین بازی می تواند در کیفیت زندگی کودکان و دانش آموزان تاثیرگذار باشد (گیلسون^۴، ۲۰۰۳).

نظام آموزشی به دلایل مختلف در نیل به اهداف خود با چالش هایی متعدد دست به گریبان است؛ یکی از این چالش ها، وجود تعداد قابل توجهی، مدارس و کلاس های چندپایه است. کلاس چندپایه در تعریف، کلاسی است که در آن چندپایه تحصیلی در مقطع ابتدایی به طور هم زمان در یک کلاس تشکیل می شوند و تنها یک معلم، آنها را آموزش می دهد. کلاس های چندپایه حدود ۱۵ درصد از مدارس ابتدایی کشور را در برمی گیرند. این مدارس اغلب در مناطق دور افتاده و محروم واقع اند که در آن جا معلمان در شرایط بسیار سخت، زندگی و کار می کنند و از طرف نظام آموزشی نیز چندان حمایت نمی شوند (آقازاده، محرم و رخساره فضلی، ۱۳۸۴). معلمان می توانند با اتخاذ یک روش تدریس مناسب و کارآمد، بازده کلاس های چندپایه را افزایش دهند. آن ها می توانند از روش های مختلفی مانند استفاده از معلم یار و همچنین روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی و ایفای نقش، دانش آموزان کلاس های چندپایه را مشتاق به یادگیری کنند (عزیزی و حسین پناهی، ۱۳۸۹).

کیفیت زندگی مفهومی چند بعدی، ذهنی و پیچیده و فرایندی جامع و منعطف است که تمام جنبه های زندگی افراد را در بر می گیرد و به عبارت دیگر یک درک فردی منحصر بفرد، و راهی است برای بیان احساس یک فرد در مورد سلامت یا سایر جنبه های زندگی، که از طریق بیان عقاید افراد و با استفاده از ابزارهای استاندارد شده بررسی می شود. در مطالعات کیفیت زندگی آنچه مهم است میزان برآورده شدن نیازها و اولویتهای اساسی انسان است (گیل^۵، ۱۹۹۴). بررسی ها نشان می دهد که مشخصات فردی و زمینه ای می تواند در کیفیت زندگی موثر باشد. اکثر پژوهش های انجام شده حاکی از احساس ارتقای کیفیت زندگی متناسب با میزان حمایت خانواده و دوستان می باشند (گارت^۶، ۲۰۰۲). شاخص های ذهنی از قبیل شادی و رضایت پنجاه درصد واریانس کیفیت زندگی را شامل می شود. شاخص های عینی درباره وضعیت اجتماعی، اقتصادی و آموزش که بوسیله دانشمندان علوم اجتماعی اندازه گیری می شود بقیه واریانس را تشکیل می دهند (کارنوس و راجرز^۷، ۱۹۷۶). رادبخش، محمدی فر و کیان ارثی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان اثربخشی بازی بر افزایش خلاقیت کودکان به این نتیجه رسیدند که استفاده از روش های مبتنی بر بازی باعث از بین رفتن سکون فکری و کمک به حل مسایل یا روندی لذت بخش می شود. آقاجانی، جبارف و مصطفی یف (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان تاثیر بازی بر مهارت های اجتماعی کودکان به این نکته پی بردند که رابطه معناداری میان بازی و زمان آن با رشد روانی کودک وجود دارد. وبربرت^۸ (۲۰۱۰) در پژوهشی حول محور قصه گوئی و بازی های تربیتی در آموزش کودکان به این نتیجه رسید که بازی های تربیتی از جمله قصه گوئی در رشد بهتر، موثرتر و سالم تر دانش آموزان به لحاظ روانی، عاطفی، اجتماعی و شناختی تاثیرگذار است. آقا محمدی (۱۳۸۹) در تحقیقی با موضوع اثربخشی آموزش خودکارآمدی بر کیفیت زندگی دختران فراری به این نتیجه رسید که همسو با پژوهش های قبلی، آموزش خودکارآمدی موجب افزایش کیفیت زندگی در دختران فراری شده است. کامپوس^۹ (۲۰۰۲) در تحقیقی نشان داده است که کیفیت زندگی به توانایی فرد برای دریافت معنا از زندگی شان مربوط می شود. در این تحقیق، شرکت کنندگان عواملی مانند باورهای مذهبی، روابط با خانواده و دوستان، حس اتمام کار و حس تعلق داشتن رابه عنوان شاخص های کیفیت زندگی خود معرفی کردند. با توجه به مفاهیمی که ذکر شد، طرح این سوال بدیهی است که آیا روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بر کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه تاثیرگذار است؟

3- Mayesky

4- Gilson

5- Gil

6- Gart

7- Karnos & Rajerz

8- Webrebert

9- Kampos

هدف پژوهش: هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بر کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه می باشد.

روش

در این پژوهش از روش آزمایشی استفاده شده است. همچنین طرح آزمایشی مورد استفاده، طرح دو گروهی با تقسیم تصادفی و پس آزمون می باشد. برای این منظور گروهی از دانش آموزان انتخاب و با روش تقسیم تصادفی به دو گروه آزمایشی و کنترل تقسیم شدند. سپس متغیر مستقل را در گروه آزمایشی اعمال کرده و متغیر وابسته در هر دو گروه آزمایشی و کنترل مورد سنجش قرار گرفت. در پایان، مقایسه آماری بین دو گروه انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه کلاس های چندپایه شهرستان راز و جرگلان از توابع استان خراسان شمالی که شامل ۱۳۲ کلاس چندپایه است، می باشد. از این جامعه دو گروه ۲۰ نفری که در کلاس های چندپایه ابتدایی مشغول به تحصیل بودند با روش نمونه گیری خوشه ای ساده انتخاب شدند. لازم به ذکر است که دانش آموزان به صورت تصادفی در گروه های آزمایشی و کنترل قرار گرفتند. به منظور همسانی شرایط دو گروه و از بین بردن یا کم کردن تاثیر عواملی چون محیط اجتماعی، فرهنگ و شرایط بومی و محلی، هر دو نمونه از بین دانش آموزان روستایی که از نظر فرهنگ و آداب رسوم نزدیک به هم بودند انتخاب شدند.

ابزار اندازه گیری در این پژوهش، پرسشنامه کیفیت زندگی (SF 12) می باشد. این پرسشنامه دارای ۱۲ سوال است. این پرسشنامه کیفیت زندگی را از نظر درک کلی از سلامتی خود (عبارت ۱)، عملکرد فیزیکی (عبارات ۲ و ۳)، سلامت جسمانی (عبارات ۴ و ۵)، مشکلات هیجانی (عبارات ۶ و ۷)، درد جسمانی (پرسش ۸)، عملکرد اجتماعی (عبارت ۹)، نشاط و انرژی حیاتی (عبارات ۱۰ و ۱۲) مورد بررسی قرار می دهد. روایی ابزار مورد استفاده در این پژوهش با روش روایی محتوا سنجیده شد و جهت تعیین اعتبار ابزار از روش آزمون مجدد استفاده گردید. ($r=90\%$) همچنین این پرسشنامه در جامعه دانش آموزان و کل جامعه ایرانی اعتبار یابی شده است (حیبی، ۱۳۸۷). سوالات هم با مقیاس چند گزینه ای لیکرت و هم به صورت بلی و خیر، است. نمره کل پرسشنامه از جمع نمرات مربوط به ۱۲ پرسش محاسبه و بدست می آید. به عبارت دیگر عدد جلوی هر پاسخ نمره مربوط به آن پرسش است که آزمونگر می تواند با جمع کردن نمرات هر پرسش نمره کل پرسشنامه و یا نمره کیفیت زندگی آزمودنی را محاسبه کند و با مراجعه به جدول وضعیت کیفیت زندگی آزمودنی را تعیین کند. دامنه نمرات از ۱۲ تا ۴۸ متغیر است. به عبارت دیگر امتیاز بالا نشان دهنده کیفیت زندگی بالاتر است. (نمره بین ۱۲ تا ۲۴ کیفیت زندگی ضعیف، نمره ۲۵ تا ۳۶ کیفیت زندگی متوسط، نمره ۳۷ تا ۴۸ کیفیت زندگی خوب). در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده ها علاوه بر به کارگیری آمار توصیفی، از آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین نمرات کیفیت زندگی دو گروه آزمایش و گواه استفاده شده است.

محتوای جلسات آموزشی (تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی): قبل از اجرای طرح آزمایشی، به آموزگار مورد نظر آموزش های زیر داده شد:
۱- توضیح و تفسیر تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی ۲- ارایه فواید و اهداف تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی ۳- ارایه نمونه هایی از طرح درس های مختلف ۴- ارایه فیلم های آموزشی که حول محور روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بودند ۵- ارایه انواع بازی های تربیتی هدفدار ۶- مشخص کردن تعداد جلسات که باید تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی انجام بگیرد.

نتایج

پس از اجرای طرح آزمایشی به مدت یک ماه (ارایه روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی به گروه آزمایش)، آزمون کیفیت زندگی از ۲ گروه نمونه (گروه آزمایش و کنترل)، گرفته شد و نتایج زیر حاصل شد.

جدول ۱. شاخص های توصیفی گروه آزمایش و کنترل

نام گروه	میانگین نمرات کیفیت زندگی	واریانس نمرات کیفیت زندگی	تعداد
آزمایش	۳۰/۱	۳۶/۶۲۱	۲۰ نفر
کنترل	۲۴/۵۵	۴۹/۱۰	۲۰ نفر

برای تحلیل آماری نمرات دو گروه، از آزمون t مستقل استفاده شد. برای این منظور ابتدا آزمون F بین دو گروه انجام شد که حاصل آن ۱/۳۴۰ به دست آمد. چون مقدار F محاسبه شده از مقدار F جدول که ۲ می باشد (میزان خطا ۰/۰۵) کمتر است، لذا واریانس دو گروه برابر و درجه آزادی ۳۸ می باشد.

مقدار t محاسبه شده بین دو گروه $2/681$ است که از مقدار t جدول (میزان خطا $0/05$) که $2/042$ می باشد، بیشتر است. در نتیجه می توانیم بگوییم چون مقدار t محاسبه شده از مقدار t جدول بیشتر است، بین میانگین نمرات گروه آزمایش و گروه کنترل تفاوت معنادار آماری وجود دارد.

از تحلیل آماری نمرات کیفیت زندگی بین گروه آزمایش و گروه کنترل نتیجه می گیریم که ارایه روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی در طول یک دوره معین، می تواند بر روی کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه تاثیرگذار باشد.

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش برای بررسی اثربخشی روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بر کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه، از آزمون کیفیت زندگی استفاده شد. پس از تحلیل آماری نمرات ۲ گروه، این نتیجه حاصل شد که روش تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی بر کیفیت زندگی دانش آموزان کلاس های چندپایه تاثیرگذار است و سطح کیفیت زندگی آنان را افزایش می دهد.

در تحقیقات قبلی انجام گرفته حول محور مورد نظر نیز نتایج مشابه حاصل شده است. از آن جمله می توان به تاثیر بازی و روش های تربیتی مبتنی بر بازی بر خلاقیت کودکان، مهارت های اجتماعی آنان و رشد بهتر و سالم تر آنان اشاره کرد که در تمام این موارد، روش های تربیتی مبتنی بر بازی توانسته اند میزان خلاقیت، رشد، پرورش فکری و مهارت های اجتماعی که خود جنبه ای از کیفیت زندگی آنان به شمار می روند را افزایش دهند.

به آموزگاران، مربیان و مسئولان حوزه آموزش موارد زیر توصیه می شود :

- ۱- برگزاری کلاس های ضمن خدمت حول محور روش های تدریس مبتنی بر بازی های تربیتی برای آموزگاران
- ۲- آموزش ابعاد کیفیت زندگی به آموزگاران
- ۳- اختصاص آموزگاران تحصیل کرده و کارآمد به مناطق محروم کشور برای تدریس در کلاس های چندپایه
- ۴- تولید فیلم های آموزشی حول محور بازی برای استفاده آموزگاران و دانش آموزان
- ۵- توجه خاص به بازی های بومی و محلی
- ۶- برگزاری زنگ تفریح هدفدار در کلاس های چندپایه
- ۷- تغییر ساختار زنگ ورزش در مدارس و توجه بیشتر به بازی کودکان

منابع

- آقازاده، محرم و رخساره فضلی (۱۳۸۴)؛ راهنمای آموزش در کلاس های چندپایه ؛ تهران : انتشارات آبیژ .
حیبی، عقیل؛ بررسی رفتارهای ارتقاء دهنده سلامت و کیفیت زندگی در سالمندان. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. دوره هشتم، شماره اول، بهار ۱۳۸۷، صفحات ۲۹ الی ۳۶.
دادستان، پریرخ. (۱۳۸۸) . ارزیابی شخصیت کودکان. تهران : انتشارات رشد.
عزیزی، نعمت اله و خلیل حسین پناهی (۱۳۸۹)؛ مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه دوم ابتدایی کلاس های چندپایه با دانش آموزان مدارس عادی در مهارت های زبان فارسی ، پژوهش های آموزش و یادگیری ؛ سال بیستم ، ش ۳ .
همتی، اسماعیل. (۱۳۸۹) . تمرین خلاقیت. تهران : انتشارات قطره، چاپ اول

Mayesky Mary; A, (2005). Creativities for young children P.p 67

Gilson A. (2003). The Relation Personality and Computer Games in the Child, P: Mc Grow hill, Vol: 87, No 56.

Shieh E . , responsive urban environment for children, case study , Tehran, Sahar publication, 2006

Gil MB . Quality of lif Therapy: Applying a life satisfaction Approach to positive psychology and cognitive Therapy. New jersey , 1994